

מסכת מועד קטן – שיעור י'

בהמשך בביאור שיטת ר"י וראב"ע

אליעזר דינה, ediena@torontotorah.com

א. הערה בגירסת התוספתא, ע"פ ירושלמי מועד קטן פרק א הלכה א ותני כן מעיין שיצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל דברי ר"מ. וחכ"א אין משקין ממנו אלא שדה בית השלחין שחרבה.

ב. חזרה על שיטת המפרש

ג. רש"י כת"י כאן

אלא בית השלחין שחרבה, מעינה הראשון ויצא לה מעיין זה מחדש דכיון דהוה ליה מעין תחילתה והתחיל להשקות אי לא משקה לה פסידא אבל אי לא חרבה דלא הוה ליה אכתי מעין אלא זהו תחלתו ואכתי לא שתי לא ישקנו עתה תחלה דלא פסדא. אפילו לאותו שדה לא יפנה לה לאמת המים חדש משום טירחא יתירא.

גנתו, גינה מיושבת בזרעים.

חורבתו, פרדס שחרב מאילנותיו.

לרבי יהודה פסידא אין הרוחה לא דקתני בית השלחין ואפילו במקום פסידא טירחא יתירא לא דקתני לא יפנה וכו'.

ממאי, דמתני רבי יהודה היא הא קתני מתני' אפילו מעיין שלא יצא בתחלה בית הבעל לא ורבי יהודה לא אסר אלא ביוצא בתחלה.

ד. בית הבחירה (מאירי) מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

ויתר על כן אמר ר' יהודה דאפי' ממעיין ישן לא יפנה אמת המים וישקה לגינתו או לחורבתו כלומר שאם היתה סתומה לא יפתחנה הואיל ולא נשארה עמוקה טפח דטירחא יתירא אסור אף במקום פסידא וראב"ע אומר לא כך ולא כך כלומר בין חרב מעיינו דאיכא פסידא כלומר אחר שהתחל להשקותו בין לא חרב דליכא פסידא לא דכל מעין היוצא תחלה אסור אף במקום דליכא חשש טירחא יתירא ודלא כמתניתין ומ"מ צריך אתה לומר דדוקא במעיין אבל אמת המים הואיל ועמוקה ששה ונעשית קודם המועד אע"פ שלא עברו המים בתוכה עד המועד משקין ממנה דהואיל ועמוקה ששה ליכא חשש אינפולי שאם אי אתה אומר כן מה הוצרך הוא בעצמו לומר במשנתו שאין עושין את האמה במועד והרי אף אם נעשית מקודם הואיל ולא עברו בה המים עד המועד אין משקין ממנה והוה ליה טורח שלא לצורך וחזר והקשה ודילמא ר' יהודה נמי במעיין שיצא מתחלה הוא דאין משקין אלא בית השלחין הא במעיין ישן אף בית הבעל מותר ואהדר ליה א"כ מתניתין אמאן תרמייה דהא אפיקתא נמי מראב"י ואף ר"מ וראב"ע לאו כמתניתין אתו ותו לא אשכחן תנא דמיירי בהאי ענינא אלא ודאי ר' יהודה היא ואף במעיין שלא יצא בתחלה הוא אסור בבית הבעל אלא דנקטה ביוצא מתחלה להודיעך כחו דר' מאיר:

ה. חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

ואתינן לאוקומה למתני' כר' יהודה וכו'. ופרש"י ז"ל דהכי שמעינן לה דכיון דנקט אין משקין משם אלא שדה בית השלחין מכלל דבית הבעל אין משקין דלהרוחה לא טרחינן אפי' טירחא זוטא וכיון דלא שרי אפי' בבית השלחין אלא השקאה אבל מי קילון לא מכלל דבדבר האבד טירחא יתירא לא טרחינן, והא דקתני יתר על כן א"ר יהודה לא יפנה אדם וכו', פרש"י ז"ל דבית הבעל היא ופנוי טירחא זוטא ואפי' הכי לא טרחינן משום הרוחה, וקשה עליו חדא דדילמא לר' יהודה אפי' קילון נמי שרי בבית השלחין דהא דנקט מעין משום ר"מ היא כדמוכח לישנא בהדיא, ועוד דבסמוך אתי למידחי דאפשר דר' יהודה שרי טירחא זוטא בהרוחה ולא אסר השקאה בבית הבעל אלא במעיין שיוצא בתחלה משום אינפולי, והא היכי אפשר דהא קתני שלא יפנה אותו ופרש"י ז"ל שהוא בית הבעל וטירחא זוטא יותר מהשקאה ולהכי קתני יתר על כן.

לכך פירשו בתוספות דהא דקתני יתר על כן בבית השלחין מיירי, בגגה של ירק וחורבת ביתו שעושה שם ירקות, ומשום דפינוי זה איכא טירחא יתירא לא טרחינן, דהשתא שמעינן דמתני' ר' יהודה מדקתני בית השלחין ולא בית הבעל אלמא הרוחה דלאו טירחא יתירא אסיר, ומדקתני לא יפנה שמעינן דאפילו במקום פסידא לא טרחינן טירחא רבה, והכי קאמר יתר ממה שהחמיר שלא להשקות בית הבעל בטירחא זוטא החמיר לאסור בית השלחין טירחא רבה, ומאי דקשיא ליה לרש"י ז"ל מאן לימא לן שהיה ראוי יותר להתיר טירחא גדולה בדבר האבד מטירחא זוטא בהרוחה דליתני יתר על כן, י"ל דר' יהודה סובר כי שורת הדין בהרוחה אין להתיר כלום אבל בדבר האבד נתיר כל דבר שהוא כדי שלא יפסד קמ"ל.

ו. תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

לא יפנה את המים וכו'. פ"י שלא יעשה את האמה בתחלה במועד, והראב"ד גריס לא יפנה, וכגון שהיא אטומא כולה שלא נשאר בה טפח.

ז. הערת הרב יאיר ברונר לתוס' הרא"ש מוסד הרב קוק

האילנות עצמם נחשבים בית השלחין. 16 לפנינו: לא יפנה אדם אמת המים, עיין הערה 19. 17 גירסת רבינו כגירסת התוס' (בד"ה יתר) שלא יפנה את המים, והכוונה עשיית דרך חדשה למים, משום דהוי טירחא יתירה שאסורה גם בבית השלחין. וכ"ה בדברי רבינו בכת"י גינזבורג: כיון דאיכא טירחא הוי כמו קילון דמתני', לא התיר ר' יהודה. וכ"ה בחידושי הר"ן. אבל הריטב"א וחידושי הר"ן הביאו בשם רש"י (וברש"י שלפנינו וברש"י כת"י ליכא) שר' יהודה שאסר להפנות את המים איירי בשדה בית הבעל, דלא מיבעיא השקאה בבית הבעל דאיכא טירחא יתירא שאסור, אלא אפילו להפנות אמת המים לבית הבעל דטירחא זוטא הוא ג"כ אסור. 18 הו"ד גם בספר המכתם. 19 גירסת הראב"ד היא כגירסא שלפנינו: לא יפנה אמת המים, ופירושו שלא יפנה מעפר וצורות לעבור בה המים דהוי טירחא יתירא. 20 הראב"ד בא לתרץ, שהרי לגירסתו האיסור לפנות האמה מעפר וצורות, וקשה הרי במשנה כתוב שמתקנים את המקולקלות. ותירץ הראב"ד ע"פ הגמ' לקמן ד, ב שאם עדיין עמוקה טפח מותר לתקנה, ואם לא אסור. וכ"כ תוס' רי"ד והמאירי. 21 ביאור